

(umro 1800); skladao je, među ostalim, više *requiema*. Najpoznatiji mu je onaj naručen od Senata Dubrovačke republike za godišnjicu smrti Ruđera Boškovića. Većini svojih, pa i crkvenih, skladbi Bajamonti je instrumentalnu pratnju povjeravao manjem instrumentalnom sastavu, a orguljsku pratnju ostavljao je zabilježenu, prema čestom običaju onog vremena, u formi *bassa continua* kojega je prema brojnim naznakama orguljaš morao rješavati »na licu mjesta«. Danas se prilikom izvedbi tih djela riješeni continuo fiksira. Šteta što na ploči nije navedeno o kojem se Bajamontijevu *requiemu* radi, čija je izrada *continua* i na kojim se orguljama izvodi pratnja. Solističke dionice pjevaju članovi zbora (tenori dr. Joško Fabris i dr. Asim Alibegović, bariton dr. Josip Zargollern i bas dr. Šime Mihatov). Za orguljama je naša poznata orguljašica (s mnogim koncertima po Domovini i Europi) prof. Hvalimira Bledšnajder.

Omotnica ploče s prednje vanjske strane donosi reprodukciju slike *Zagreb*, rađenu u tuš-tehnici, Borisa Adameka, a na zadnjoj strani, u tehnici ulja, sliku *Kirurgija* prim. dr. Joška Baića; s nutarnje strane, uz popis svih članova zbora i kratke naznake o zboru i ploči na hrvatskom i engleskom (s kojom smo se i mi ovdje poslužili), veliku fotografiju zbora ispred zgrade Rektorata Sveučilišta u Zagrebu.

Naši su liječnici ovim disko-zapisom ostavili trag za povijest hrvatske glazbe, ne samo trag da su postojali, nego i to što ih je kao glazbene amatere praktičare zanimalo i na kojem su nivou bili. Ova ploča je također obaveza i poticaj za daljnji rad, a ova naša kratka zabilješka u *Crkvi u svijetu* jest naša iskrena čestitka zboru i, osobito, njegovu dirigentu dr. Miji Bergovcu. Uostalom, reći ćemo i to, dvije trećine ploče ispunja duhovna glazba.

POGLED U NOVE KNJIGE (2)

Drago Šimundža

Nastavljajući rubriku prezentacije novih izdanja, i ovoga puta biramo deset novih naslova. U obzir dolaze različita područja. Naravno, teološka, filozofska, religiozna — imaju određenu prednost; ali nas, prema fizionomiji našega časopisa, zanimaju i druge, napose misaone, znanstvene, društveno-etičke, duhovne i literarne edicije, na hrvatskom i drugim jezicima.

Pred nama je, dakle, deset novih knjiga: *Giovanni Paolo II all' Europa, Hodočasnik (To be a pilgrim. A spiritual notebook)*, *Psalmi, Bizantijsko bogoslovje (Byzantine theology)*, *Misao i djelo Ivana Stojkovića, Misao i iskustvo, Peto evanđelje (Il quinto evangelio)*, *Budite budni i molite, Aforizmi, Blagdani duše*.

Ukratko ćemo ih predstaviti.

1. GIOVANNI PAOLO II ALL'EUROPA. *Rassegna dei messaggi rivolti dal Papa all'Europa a cura di M. Michelini e C. Casini, Roma, 1986.*

Poznato je koliko se Ivan Pavao II. zalaže za mir i surdnju među narodima, vjerama i kulturama, dapače među različitim shvaćanjima i političkim strankama. Sav svijet je u njegovim očima jedinstvena zajednica, velika Božja obitelj. Stoga on uporno ističe temeljne odrednice mira, pravde i

solidarnosti. Na poseban način su mu na srcu sloga i zajedništvo današnje Evrope. O njima često govori kroz duhovno i kulturno nasljeđe evropskih naroda.

U ovoj su knjizi sabrani Papini govori, poruke i preporuke o povijesnim korijenima, religioznim i duhovnim, starog kontinenta i očitom zahtjevu današnjeg vremena da se na čvrstim temeljima neprolaznih vrednota gradi zajednička budućnost. Česti su nastupi Ivana Pavla II. u kojima se uporno vraća na ovu temu. Ovdje su najvažniji. Uz neke načelne ideje i usmjerenja, priređivači su prikupili 27 govora i poruka, koje je papa Karol Woytila uputio istaknutim ličnostima ili izgovorio na sastancima i simpozijima, u susretima s parlamentarcima i znanstvenicima, s biskupima i diplomatima, odnosno izrekao u svojim nagovorima i homilijama od 1980. do rujna 1986. godine.

Osnovno Papino stajalište jest misao o istim izvorima i duhovnim temeljima evropske civilizacije i kulture. Kršćanstvo je stvorilo Evropu, dalo joj svoj biljeg i odredilo njezin povijesni rast i ulogu. Bez obzira na određene povijesne i današnje razlike i razilaženja, u jezgri evropskog duha, u svim evropskim narodima, dinamično je djelovala i djeluje kršćanska misao. Krist sa svojom porukom o transcendentnom pozivu čovjeka i čvrstim etičkim načelima ljubavi, pravde, istine i mira. Ta duhovna baština, kaže Papa, nezaobilazna je podloga i trajna odrednica odgovornijeg zajedništva i plodnije suradnje Istoka i Zapada. Jer, samo u svom jedinstvu, gradeći svoju budućnost na dvomilenijskom nasljedstvu, Evropa će ispuniti svoju misiju i potvrditi povijesnu ulogu u današnjem i sutrašnjem svijetu.

Ivan Pavao II. nije ekstremist, još manje ekskluzivist; neumorno ističe dubinsko zajedništvo i opće vrednote Istoka i Zapada, nova pozitivna kretanja i pluralističke kvalitete plodnije civilizacije ljubavi. Krist je u njegovoj viziji stožer koji okuplja. Time, međutim, ne isključuje nego naprotiv izravno uključuje različite ideje i vrednote, svestrano podupire putove napretka i mira, koje bi cijela Evropa u novom jedinstvu još bolje ostvarila.

2. Basil Hume: HODOČASNIK, *Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1986.

Westminsterski nadbiskup kardinal Basil Hume poznat je u svijetu po svom širokom pristupu današnjem čovjeku, po svojoj otvorenosti životnim problemima i duhovnim nemirima, ali i po svojoj pastirskoj brizi kako nadići današnje probleme i pomoći nemirnom svijetu. Ova knjiga neobična naslova izravna je potvrda obiju spomenutih karakteristika kardinala Humea, njegove ljudske širine i svećeničke zauzetosti. U stvari, ovo je njegova »Duhovna bilježnica«, u kojoj bilježi svoja razmišljanja, poruke i nagovore, svoj pogled na svijet i čovjeka, kratki kompendij kršćanskog nauka. »Teme su joj duhovni život, njegovi principi i praksa, kao i crkvena doktrina općenito« (5).

Hodočasnik! Tko je taj hodočasnik? — Svaki čovjek, kaže autor. On je — priznaje samo jedan među drugima. Stoga su njegove poruke upućene svima. Svi smo hodočasnici na putu prema vječnoj domovini. Ali, ma kako lijepo zvuči ta riječ, nije lako »biti hodočasnik«. Knjiga zato izlaže stvarnosti i poticaje, ljudske nemire i kršćanska stajališta. Svojom nas tematikom i obradom, i nehoteci, potiče na zaključak da je posegla za cjelovitom zbiljkom, da je zahvatila čovjeka i njegov poziv u cjelini, u zgnusnoj sintezi ljudskog bivanja i kršćanskog shvaćanja.

U prvom je poglavlju riječ o čovjeku-hodočasniku, koji u svojim nemirima traži; u drugom se govori o jednom drugom hodočasniku, o Bogu-hodočasniku, Isusu Kristu; u trećem izlaze na vidjelo tajne duhovnog poziva, sakramenti i vjera; u četvrtom dolaze na red hodočasnikove obveze, dnevna pitanja i programi rada; u petom dijelu autor se kratko zaustavlja na hodočasnikovu kraju, posljednjim stvarima, koncu života i vječnom pozivu.

Doista, mali kompendij. No bitno se razlikuje od uobičajenih, tradicionalnih kompendija. S jedne strane, uočava situacije i probleme, s druge, polazeći

od konkretnih stvarnosti, naviješta Kristovu Riječ. — Mada ima ponavljanja i propovjedničkih naglasaka, knjiga se lagano čita, cjelovito i u odlomcima. Nadahnjuje toplinom i psihološkom zrelošću, jednostavnošću stila i širinom pristupa. Takav je, uostalom, i njezin autor.

3. Celestin Tomić: PSALMI. Kratki uvod i tumač. Provincijalat fra-njevac konventualaca, Zagreb, 1986.

Naš uvaženi bibličar, autor brojnih studija, bibličističkih priloga i komentara, Celestin Tomić priredio je »novo, prerađeno izdanje« svojih prijašnjih izlaganja i tumačenja o psalmima. I u ovom novom izdanju naglasak je ponovno na komentaru, funkciji i sadržaju pojedinih psalama. Edicija je, iako je namijenjena širem općinstvu, priručničkog karaktera. Zato posebnim komentarima prethodi i kratki uvodni dio, u kojemu se, uz opće podatke o imenu, mjestu, naslovu, podjeli, autorima i vremenu postanka psalama, pisac zaustavlja, ukratko, i na biblijskom pjesništvu, metru, paralelizmima i ritmu, na značenju psalama i njihovoj podjeli po vrstama, zatim na nekim za tematiku važnim podacima iz hebrejskog shvaćanja i života te posebno na moljenju psalama u židovskoj tradiciji i u Crkvi, s izrazitim osvrtom na časoslov naroda Božjega.

U biti, kako rekosmo, ova je Tomićeva studija znanstveno-popularnog karaktera kratki uvod i tumač boljem razumijevanju i doživljajnijem moljenju psaltira. Glavnina joj je, od 55.—371. str., posvećena stručnim komentarima svih pet knjiga (150) psalama. Tomić se u načelu držao svoje prokušane metode koja znalački seže u svetopisamsko tkivo, u sadržaj i poruku, s kratkim prikazom osnovnih podataka, analitičkim tumačenjem pojedinih misli i izraza, u konotativnom i denotativnom smislu, i upućuje na značenje cjelovitog teksta. Zaustavlja se i na vanjskim faktorima, na strukturi i povijesnoj faktografiji, no ne ulazi u dublje tekstualne, literarne i povijesne komparacije i prosudbe, u raznolika analitička i sintetička gledišta, kritike i aporije. Rutiniranom vještinom bibličara izlaže osnovne činjenice i podatke znanstveno-popularnom metodom, pristupačnom i korisnom za različite kategorije čitatelja.

4. John Meyendorff: VIZANTIJSKO BOGOSLOVLJE, Eparhija šumadijska, Kragujevac, 1985.

Premda su temelji kršćanstva isti u istočnoj i zapadnoj Crkvi, činjenica je da su se vrlo rano počele formirati na Istoku i Zapadu različite crkvene pokrajine, mjesne i krajevne Crkve, sa svojim običajima, liturgijskom i disciplinskom tradicijom. Bizant će — Konstantinopol — u tom smislu postati vrlo važno središte. Zbog svog političkog značaja zasjenit će ubrzo istočne centre, Aleksandriju i Antiohiju, te će preuzeti važno mjesto i ulogu. U krilu opće, katoličke Crkve Bizant vrlo rano gradi svoju tradiciju, koja — uz već postojeće istočne razlike u običajima, liturgiji i disciplini — zalazi i na bogoslovna, teologijska područja, tako da malo pomalo očituje neke svoje tendencije i u nauci, poglavito u pristupima kristologiji, ekleziologiji i pneumatologiji.

Povijesne prilike i kulturne razlike spontano su produbljivale tradicionalna razilaženja između Istoka i Zapada, što će u jedanaestom stoljeću (1054) dovesti i do formalnog rascjepa. Taj rascjep je podijelio Crkvu i još više učvrstio važnost Bizanta na Istoku. Centar Carstva, drugi Rim, Bizant je u svom povijesnom prestižu, sa svojom tradicijom i kulturnom, snažno djelovao na područja i narode, koji su bili pod njegovim političkim, kulturnim i crkvenim uplivom. Zato je bizantijsko bogoslovlje dalo i daje povijesni biljeg i određenje crkvenim tradicijama i bogoslovljima pojedinih pravoslavnih Crkava.

Pod tim vidom Meyendorffova studija višestruko je značajna i aktualna. Ona utvrđuje i sintetizira temelje istočne teologije, osvjetljava putove tradicije i današnje prakse. U njezinim se izlaganjima uočavaju razlozi i povodi povijesnog raskola, uzroci i razilaženja kasnijih susreta i unija, poticaji i opravdanja novim ekumenskim pothvatima i zrelijoj suradnji.

Autor je patrolog i povjesničar. Studirao je i neko vrijeme bio profesor na Institutu sv. Sergeja u Parizu; sada predaje na Akademiji sv. Vladimira u New Yorku. Dovoljno je kritičan prema povijesnim ekskluzivizmima i jednostranim ocjenjivanjima prošlosti. Protagonistima istočnih i zapadnih razilaženja kao i zagovornicima kasnijih zbližavanja pod pritiskom političkih okolnosti zamjera da nisu dovoljno poznavali shvaćanja i mentalitete suprotnih strana. Mada na stvari gleda iz svoje, istočne perspektive, trudi se da objektivistički promatra stavove i događaje. Teži za studijskim izlaganjem povijesnih činjenica i sustavnim povezivanjem tradicionalnih tokova bizantijske teološke misli, na kojima se velikim dijelom i danas temelji pravoslavna bogoslovna nauka.

S komparativnog gledišta istočne i zapadne tradicije značajne su mu teme o eklezijologiji (96—109), o uzrocima raskola (111—123), o shvaćanju čovjeka i istočnog grijeha (170—183), o Kristu (186—203), o Duhu Svetomu (206—218), o Presevetom Trojstvu (220—231), o sakramentima (233—243), o euharistiji (245—256). Dakako, i misaona kretanja i društvena zbivanja predmet su ove rasprave.

U ovom kratkom prikazu ne bismo ulazili u analizu. Kažemo li da je autor uspješno zahvatio cjelinu bizantijske tradicionalne teologije, s povijesno-dogmatskim izlaganjem i komparativnim uočavanjem bitnih stajališta, napose u kristologiji i eklezijologiji, dovoljno ćemo potvrditi značenje i vrijednost ove studije, koja otvara sustavan uvid u duhovna gibanja i teologijska shvaćanja istočne Crkve tijekom dugih stoljeća.

5. MISAO I DJELO IVANA STOJKOVIĆA (1390/95—1444). *Zbornik radova s Međunarodnog simpozija u Dubrovniku, 1983. Priredio F. Šanjek, KS, Zagreb, 1986.*

Prije nešto više od tri godine, 1983, našem je općinstvu po prvi put izravnije predstavljen naš istaknuti teolog, diplomat, humanist, profesor pariške Sorbonne Ivan Stojković, naš dominikana iz Dubrovnika. Naime, te je godine po prvi put objelodanjeno njegovo glavno djelo *Tractatus de Ecclesia — Rasprava o Crkvi*, »prvi dogmatski trakt sustavne eklezijologije u povijesti katoličke teologije«. Po toj je raspravi, kao i po nizu svojih radova i služba koje je vršio, ovaj naš dominikanac stekao trajan ugled ne samo u svojoj domovini, u Hrvatskoj, nego uopće u Crkvi i u Evropi, na čijem je jedinstvu i duhovnom zajedništvu zdušno radio.

Iste je godine, 1983, povodom objavljivanja spomenute *Rasprave o Crkvi* upriličen Međunarodni simpozij o misli i djelu Ivana Stojkovića. Sudionici su bili profesori iz naše i nekoliko drugih evropskih zemalja. Studiozno su obradili vrijeme i prilike u kojima je Stojković djelovao, službe koje je vršio, misao i djelo koje nam je u baštinu ostavio. U ovom su zborniku objavljeni njihovi radovi, na više jezika, s drugim podacima i informacijama.

Zbornik je podijeljen u četiri dijela: *Stojkovićevo vrijeme* (23—108), *Bibliografski prilozi o Ivanu Stojkoviću* (109—176), *Stojkovićevo doprinos obnovi Crkve* (177—256) i *Teološki rad I. Stojkovića* (257—371). Svaki dio ima po više priloga; većina studijskih izlaze naslovljenju tematiku. U središtu je svih motrišta misao i djelo uglednog teologa. No, ukazujući na njegovo značenje, autori istodobno osvjetljavaju probleme i kontroverzije jednoga vremena, prilike i kretanja u našoj sredini i, šire, u nemirnoj Evropi u prvoj polovici XV. stoljeća.

Unatoč nekim tehničkim propustima i stanovitim manjkavostima, Zbornik je važan doprinos našoj hrvatskoj duhovnoj i kulturnoj, posebice teološko-eklezijalnoj faktografiji i misli. Njime je svestrano osvijetljena jedna do danas malo poznata stranica naše kulturne historije i teološke baštine, važna u povijesnim tokovima naših i evropskih crkvenih zbivanja.

6. Stanko Romac: SMISAO I ISKUSTVO. Razmišljanja u liturgijskoj godini »A«, Zagreb, 1986.

Zadnji nas godina fra Stanko Romac — glazbenik, organizator i kateheta — obasipa svojim duغو i ozbiljno pripremanim djelima. 1984. izdao je dvije debele knjige studija, konferencija i predavanja studentima, podijeljenih u pet svezaka: *O Bogu i religiji*, sv. I—II, i *O Kristu, Crkvi i čovjeku*, sv. III—V, u kojima je, kako naznačuju naslovi, opširno izložio kršćanska stajališta o navedenim temama, u dijalogu i opoziciji s modernističkim shvaćanjima i sekularističkim idejama našega vremena. Teološki dobro informiran, Romac je u 1985. godini nastavio novim djelom *Ljubav i oprost*, a u 1986. spomenutim izdanjem *Smisao i iskustvo*. Dok su u prve dvije knjige sabrana predavanja i stručne kateheze, dvije posljednje pripadaju propovjedničkoj literaturi. Autor se uspješno potvrdio na oba područja.

Više praktičar nego teoretičar, Romac izlaže konkretne teme, obraća se današnjem čovjeku, tumači kršćanski nazor, odbacuje negativne pojave i ideje. Zbog toga njegovi radovi imaju aktualnu važnost, računaju s duhovnim nemirima, intelektualnim sumnjama i životnim zbivanjima. Ali, srž im je, onaj osnovni motto i dubinski smisao, sudbinskog karaktera, izvire iz najautentičnijih ljudskih i kršćanskih temelja esencijalističke misli. — Opstojne vrijednosti i načela, kaže Romac, koje čovjek mora poštivati, ako želi biti čovjek, ako misli ostvariti svoj poziv i postignuti vremenitu i vječnu sreću.

Mada se ovo odnosi na sva Romčeva djela, jer u svima je primarna neprijezorna istina etičkog i religioznog određenja čovjeka, na čemu autor gradi svoje diskurse, to posebno vrijedi za posljednju knjigu, *Smisao i iskustvo*, koja svoj procédė zasniva na biblijskim porukama i čvrstim evanđeoskim istinama. Riječ je ovdje o pozivu i smislu čovjeka, o poruci i pouci na temelju Objave i iskustva.

Standardni postupak Romčeve besjede polazi od liturgijske zbilje, ponire u Riječ, zastaje na iskustvu i svojim izlaganjem djeluje na duh i dušu, srce i svijest. Propovijedi su cjelovite, zaokružene, upravo onako kako su i izrečene. Tema je višestruko artikulirana, razrađena. Da bi pomogao čitatelju i eventualnom korisniku svoje riječi, autor se redovito služi perikopama, misaonim ili slikovitim cjelinama, označenim brojevima. Knjiga je na taj način prozračnija, preglednija. Može korisno poslužiti čitateljstvu i propovjednicima pri spremanju homilija.

7. Mario Pomilio: PETO EVANĐELJE, Grafički zavod Hrvatske i KS, Zagreb, 1986.

I u našem se hrvatskom prijevodu nedavno pojavio Pomilijev roman *Peto evanđelje* i drama *Peti evanđelist*, u istom izdanju. Djela koja su uzgicala talijansku publiku i svojim apokrifnim naslovima zainteresirala bibličiste sigurno će naići na širok odjek i kod naših čitatelja. U svojoj dobronamjernosti i živahnoj obradi, neobičnoj u književnim žanrovima, to i zaslužuju.

Iako se Pomilio prividno služi znanstvenim stilom, istraživačko-bibličističkom formom, njegova su djela — za razliku od stručne rasprave našega dra Josipa Vrane *Peto evanđelje*, koju je 1981. objavila Sveučilišna naklada Liber, i studije pariškog prof. Claudea Tresmontana *Le Christ hébreu* (Paris, 1983), u kojima se zastupa mišljenje da je polazište i temelj kanonskih evanđelja

tzv. »peto evanđelje«, koje je autentična Kristova riječ na hebrejskom jeziku, i u tom smislu »praevanđelje« — literarnog karaktera, književna fikcija, s dubinskim nadahnućem autentične poruke i življenja Kristove riječi.

Pomilijevo *Peto evanđelje* u osnovi je romaneskna kronika, epistularnog, esejističkog i na mahove prividno znanstvenog, istraživačkog stila. Autor se vješto poigrava maštom, kamuflira književnu strukturu, te svojim majstorskim izrazom, apokrifnim temama i legendarnim spisima, izjavama i zapisima starih simulira, studijski postupak u potrazi za »petim evanđeljem«. Čini to spontano i vješto da se na momente pričinja kako je doista riječ o autentičnom spisu koji je postojao, prešao u predaju i onda mu se zameo trag.

Autor zato pretražuje stare knjige i biblioteke, samostanske kronike i arhive, dopisuje se i konzultira. Nalazi, tobože, neke natuknice i svjedočanstva; siguran je da traženo evanđelje postoji; osjeća mu značenje i važnost, ali nikako da dospije do svog cilja, do »petog evanđelja«. — Do njega, u stvari, i ne može doći, jer je ono u Pomilijevoj viziji samo literarni poticaj da se neprestano traži i slijedi autentični Krist, njegova riječ i primjer, da kanonska evanđelja ne postanu mrtvo slovo, već da budu duh i život.

Peto evanđelje, dakle, samo je, metafora, literarno zamišljena i stilski vješto izrađena. Ista je stvar i s Pomilijevom dramom *Peti evanđelist*. No dok je roman posegao za novim književnim oblikom, drama je, s manje literarne invencije, ostala na klasičnoj formi.

8. Tomislav Ivančić: BUDNI BUDITE I MOLITE KS, Zagreb, 1986.

Autor se u ovoj knjizi poslužio praktično-poučnim iskazom. Riječ je o duhovnoj budnosti i svetopisamskom smislu molitve, o djelatnoj vjeri i religioznom predanju. Ono što prof. Ivančić govori u svojim predavanjima u različitim susretima s voditeljima molitvenih skupina, u duhovnim obnovama i vježbama sabrano je i sustavno priređeno u ovoj knjizi. Pod tim su vidom određeni i njezin sadržaj i njezina poruka.

Na temelju osnovnih istina kršćanskog cređa, pisac u stilu osobnog iskustva i doživljavanja religiozne stvarnosti pronalazi i primjenjuje vlastitu metodu (i metodologiju) u izlaganju, tumačenju i naglašavanju važnih poruka Riječi. Cilj mu je dubinska metanoja, istinska konverzija, potpuno predanje i praktično svjedočenje: autentičan vjerski život. Sugestivan u svom iskazu, autor polazi od osnovnih ljudskih i kršćanskih spoznaja, trasira nove putove i izlaže ideje vodilje, bitne za religiozno osvešćenje. Na taj način svojim pristupom, poglavito biblijsko-egzistencijalnim sadržajem molitve, zajedničke i privatne, udara čvrste temelje radikalnom povjerenju, mističnom predanju, religioznoj poruci, obraćenju i vjernosti Duhu.

Stilski konzistentan, a metodski izvoran, Ivančićev tekst snažno djeluje. Ima u njemu sugestivnog daha, antropološke stvarnosti i religiozne ponesenosti, cjelovitog doživljaja vjere i psiho-pedagoških diskursa, molitvenih zanosa i optimizma. No, radikalnost mu je temeljni biljeg. I, mada je, gledano u cjelovitosti kršćanske vizije, dana u funkciji određene duhovne pouke, ta radikalnost progovara u duši mističnim dubinama bitka. U tome je forte i stvarni uspjeh Ivančićevih nagovora i meditacija.

Otvorenost je, kaže autor, bitan uvjet prihvaćanja Riječi. »Svjesni smo«, piše, »da novi putovi u našem životu nastaju po (!) Bogu, koji šalje svog Svetoga Duha da nas povede, prosvijetli i dađe nam silu za vršenje Božje volje. Da bi nas Bog mogao povesti svojim putovima, a njegovi su putovi uvijek novi, potrebno je da mu budemo otvoreni« (40) — Otvorenost je potrebna i za čitanje ove eminentno duhovne poruke.

9. Augustin Korpar: *Adože AFORIZMI. Peta i posljednja knjiga*, Zagreb, 1985.

U nepunih deset godina, Augustin Korpar, svećenik zagrebačke nadbiskupije, izdao je pet zbirki aforizama: *U dvije riječi* (1976), *Zašto zato* (1979), *Žvakanje života* (1981), *Dopuštene kletve* (1983) i *Adože afrizmi* (1985). Pred nama je posljednja zbirka ali, kako se nismo izravno osvrtili na prijašnje, i njih ćemo imati na umu u svojim sudovima; to više što sve Korparove zbirke zajedno čine važan pothvat i zasebnu cjelinu u našoj hrvatskoj književnosti.

Kao literarni žanr, aforizmi se svrstavaju u male oblike (mini-forme). Bitna im je oznaka misaonost, sažimanje, šira priče, anegdote ili komparacije, koja u svojoj redukciji i književnoj plastici — antitezi, kontrastu, paradoksu i humoru — snažnije djeluje nego narativni diskurs. Upotrebljavali su ih redovito moralisti, pisci lakonskih izreka i moralnih sentencija. Danas imaju širu primjenu; posebno u kritičkom i društveno-političkom smislu (usp. Lecove *Nepočešljane misli*).

Korparovi su aforizmi brojni i raznoliki; po svom su sadržajnom i formalnom tikvu širokog spektra; stoje negdje na granici između klasično-refleksivnog, moralističkog i modernog, društveno-političkog iskaza. Korpar gradi na različitim situacijama, poseže za raznovrsnim temama. Služi se gnomskim sažimanjem i tonskim efektom, misaonom oštrinom i pjesničkim instrumentarijem. Svjestan da je poetska ekspresija važna, ne zanemaruje plastiku i formu. Stoga, u onim uspjelijima, uz misaonu britkost očituje i poetski naboj. Elokventan — što mu nije uvijek prednost — najrezonantniji je u zagnusotoj refleksiji i humoresknoj konotaciji.

U tehničkom, a donekle i u sadržajnom smislu, Korpar slijedi kombinaciju i interferenciju umjetničke kreacije i narodne mudrosti. Polivalentnost mu je važna karakteristika; dotiče različite situacije i asocira slojevite sadržaje. Premda su mu neke zbirke tematski intonirane — a sami aforizmi u svom književnom obliku svedeni na gnomsku poruku — miješaju se u njega i popunjuju razni aspekti i misli, tako da da svih pet zbirki očituje široki dijapazon predmetne i literarne raznolikosti, s različitim poukama i porukama.

Ova zadnja zbirka slijedi alfabetski poredak, što joj sustavno omogućuje misaonu varijabilnost i predmetnu šarolikost. Autor se suvereno kreće po raznolikim segmentima svijesti i prakse: zapaža, zastaje i poručuje. Najvažnija mu je gnomska misao, ali rado baštini ili, bolje, uzima nešto od različitih malih oblika: od vica, epigrama, kratke anegdote i humoreske. Duhovitost, satira, humor i refleksivna asocijacija važna su obilježja Korparovih aforizama. I, mada, redovito, spontano mimioilaze vruće (političke) teme i probleme, zahvaljujući nadahnuću u svom boljem dijelu, u uspjelijim inspiracijama, imaju ljepote i životne mudrosti, humora i razbora, kritike i pouke.

10. Đuka Marić: *BLAGDANI DUŠE*, HKD sv. Ćirila i Metoda, Vinkovci, 1986.

Župnik u mirovini, svećenik, profesor, glazbenik, dr. Đuka Marić (rođen 1913) od ranog djetinjstva stvara i živi s pjesmom. Prvi put se javio 1928. u *Travničkom smilju*. Od tada je često surađivao, posebno prije rata, u različitim publikacijama, glasilima i revijama. Pripremao je više puta i zbirke za objavljivanje, ali ga je uvijek nešto spriječilo. No, poetska ga struna nije napuštila, kao ni želja da mu pjesme ugledaju sunce. I, evo, sad mu se to, u mirovini, ostvarilo.

Poezija je danas poplavila. Ima je na sve strane. Nažalost, nakladnici nisu u stanju ispuniti sve želje. Pjesme nisu kurentne. (Zapravo, malo je pravih

pjesnika i dobrih pjesama). S jedne strane promijenio se način shvaćanja, s druge i poezija je u svojoj »emancipaciji« devalvirala, izgubila je samokritičnost.

Marić je ostao pjesnik svoga djetinjstva; iako su mu pjesme iz raznih razdoblja, stil mu i tematika vuku korijene iz ranog perioda naše međuratne poezije. Vrijeme na nj nije puno djelovalo. Forma mu je, prema načelima stare poetike, bitna: stih vezan, rima izravno sredstvo. I mada varira ritam i oblik, u osnovi tka uvijek na staru žicu. I sadržaj mu je, u vezi s tim, ovisan o klasičnoj retorici, koja je preporučivala da se pjeva samo o uzvišenom sujetu, o plemenitim stvarima.

Zbirka je, tako, inspirirana religioznim ili, bolje, nabožno-religioznim temama i sadržajima. Malo je drugih motiva, a i ti su, kao npr. intimna osjećanja i izbor zvanja, vezani za osnovnu orijentaciju. Priređivač ovog izdanja prof. Lončarević uvrstio je nekoliko ciklusa. Njihovi naslovi najbolje predočuju tematiku: *Prvi proplamsaji, Bože, divan li si, Narod Gospi vjeran, Poetska proza* (uglavnom božićni motivi), *Put k prijateljima, Naša (đakovačka) katedrala, Samo se pjesmom može reći to* (božićna poezija), *Proljetna svanuća* (uskršne inspiracije).

Jednom sam kritično pisao, da forma i sadržaj ne određuju vrijednost poezije. To je danas dovoljno jasno. Ovdje u to ne bih ulazio. Dr. Marić ne pretendira, sigurno, na velikog pjesnika; stoga i nije tražio inovacije i nove oblike. Ostao je vjeran svom mladenačkom zanosu i prirođenom pjesničkom čuvstvu. Draži su mu dojmovi, ritam i deklamacije nego dubinski vrtlozi poetskih konotacija. Pjesnik čuvstva našao je svoje izričaje u toplim riječima svog životnog opredjeljenja. Vjera mu je glavni orijentir i osnovno nadahnuće. S njom živi i osjeća, sasvim spontano i djetinji iskreno te osjeća prelijeva u pjesmu.

Jednostavna je stoga Marićeva poezija, puna osobnih zanosa i lepršavih riječi, koje se u svojoj jasnoći pretvaraju u unaprijed poznatu strofu. Zgodna je za recitacije, ali bez dubinske tajnovitosti postaje jednobojna, jednodimenzionalna — suviše jasna. Takva poezija danas nije u modi. No, moda nije nikakvo mjerilo. Mjerilo je negdje drugdje: u istinskom nadahnuću i pregnantnom pjesničkom suglasju, u autentičnosti pjesme, što nadilazi akustiku riječi.

SIMPOZIJ O Č. M. MARIJI PETKOVIĆ-KOVAČ

Atanazije J. Matanić

Kao što je poznato, časna majka Marija Petković-Kovač rođena je u Blatu na Korčuli 10. prosinca 1892, a umrla je u Rimu 9. srpnja 1966. U svom je rodnom mjestu osnovala družbu Kćeri milosrđa dne 5. listopada 1920. Danas je njezina Družba proširena u domovini i u svijetu. I upravo je njezina Družba u povodu 20. obljetnice smrti svoje utemeljiteljice organizirala znanstveni simpozij i liturgijsko slavlje u njezinu čast.

Sve se odvijalo u Rimu. U subotu, 22. studenoga 1966. održan je znanstveni skup u prostorijama papinskog ateneja Antonianum, dok je liturgijski dio obavljen 23. studenoga u hrvatskoj nacionalnoj crkvi sv. Jeronima. I na jednom i drugom dijelu bio je prisutan značajan broj članova hrvatske kolonije u talijanskom glavnom gradu. Koncelebraciju je predvodio msgr Đuro Kokša, koji je predstavljao naš domovinski episkopat i uzoritog kardinala Franju Kuharića.